
РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 35.078.3

П. С. Покатаєв

доктор наук з державного управління, доцент
Класичний приватний університет

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

У статті досліджено правові підстави здійснення громадського контролю в Україні, зокрема за виконанням місцевих бюджетів. Удосконалено поняття громадського фінансового контролю як комплексної цілеспрямованої фінансово-правової діяльності представників громадськості, що має на меті надання об'єктивної оцінки економічній ефективності фінансово-господарських операцій, виявлення відхилень від затверджених нормативів і вжиття заходів для їх ліквідації.

Ключові слова: громадський контроль, місцеві бюджети, громадський фінансовий контроль, доступ громадян до публічної інформації, звернення громадян.

Останнім часом актуальною формою контролю в усіх сферах суспільного життя та у фінансовій сфері зокрема є питання здійснення громадського контролю. Громадський контроль є однією з функцій управління. Його здійснюють шляхом зіставлення діяльності підконтрольних об'єктів із певними соціальними нормами, обраними як еталонні, на підставі чого роблять висновок щодо відповідності цієї діяльності встановленим вимогам. Головною метою громадського контролю є виявлення та усунення причин, які породжують цю невідповідність, забезпечення дотримання об'єктами контролю відповідних норм (формальних і неформальних). Завдання громадського контролю полягає в запобіганні діям контрольованих суб'єктів, що виходять за межі законності та правопорядку, можливим відхиленням від намічених цілей та захисті інтересів суспільства й окремих його суб'єктів у разі порушення їх законних прав та інтересів з подальшим усуненням негативних наслідків, спричинених такими діями.

Серед українських авторів, які розглядають у своїх працях тему громадського контролю, можна насамперед назвати тих, хто досліджує питання локальної демократії та її форми: діяльність органів самоорганізації населення та інших громадських об'єднань, громадські слухання, загальні збори, звернення громадян тощо. Це М. Баймуратов, О. Батанов, О. Лазор, О. Лазор, О. Лисяк, Н. Мішина, О. Орловський, С. Саханенко, Т. Яременко та ін. Н. Лубкей досліджувала питання здійснення громадського контролю за використанням коштів місцевих бюджетів. Але вітчизняні автори в

наукових працях розглядають лише окремі аспекти громадського контролю, але це питання потребує комплексного дослідження, зокрема щодо контролю за виконанням місцевих бюджетів.

Метою статті є виділення особливостей здійснення громадського контролю за виконанням місцевих бюджетів.

У наукових колах з'явилось поняття громадського бюджетного контролю, який здійснюється громадянами країни та об'єднаннями громадян. Він може здійснюватися групами спеціалістів, які створюються при парламентських комітетах і комісіях рад народних депутатів, а також безпосередньо на підприємствах, в установах та організаціях на основі добровільності та безоплатності. Наявність розвинутої системи зв'язку з громадськістю дає змогу врахувати зауваження й пропозиції спеціалістів у процесі складання та виконання бюджетів [1].

Важливою передумовою для здійснення громадського бюджетного контролю за використанням коштів місцевих бюджетів є вільний доступ контролюючих суб'єктів до інформації про виконання місцевого бюджету.

На сьогодні існує низка нормативно-правових актів, що надають право громадськості здійснювати контроль у цій сфері. Так, ст. 40 Конституції України законодавчо закріплює право кожного громадянина направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів для отримання відповіді з питань, що їх турбують [2].

На виконання вимог цієї статті було прийнято Закон України "Про звернення гро-

мадян”, де ст. 1 закріплено право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення. Виконання місцевих бюджетів пов'язано саме з реалізацією своїх соціально-економічних інтересів фізичних осіб, оскільки з місцевих бюджетів здійснюються видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення населення, як-от:

- фінансування програм місцевого значення стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;
- фінансування місцевих програм соціального захисту окремих категорій населення: малозабезпечених, бездомних громадян тощо;
- фінансова підтримка центрів соціальної адаптації осіб, звільнених з установ виконання покарань;
- грошові компенсації пільгового проїзду окремих категорій громадян;
- надання фінансової підтримки та кредитування ветеранським організаціям (п. 1 ст. 91 [3]).

До того ж ст. 5 Закону України “Про інформатизацію” закріплює право кожного громадянина вільно одержувати, використовувати, поширювати, зберігати та захищати інформацію, необхідну для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів [4].

Постановою Кабінету Міністрів України “Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади” затверджено обов'язок обласних, міських держадміністрацій розміщувати інформацію щодо:

- відомостей про виконання бюджету відповідного рівня;
- показників виплати заробітної плати, грошового забезпечення, пенсій, стипендій та інших соціальних виплат;
- показників розрахунків за енергоносіями;
- відомостей про сплату місцевих податків і зборів, комунальних платежів, у тому числі щодо діючих тарифів та пільг окремим групам платників, розрахунків юридичних і фізичних осіб з бюджетом відповідного рівня;
- відомостей про проведення закупівлі товарів (робіт, послуг) за державні кошти тощо [5].

Для того, щоб визначити поняття громадського фінансового контролю, доцільно згадати його сутність. Отже, за нашим визначенням, громадський контроль є однією з функцій управління, що здійснюють шляхом зіставлення діяльності підконтрольних

об'єктів із певними соціальними нормами, обраними як еталонні, на підставі чого роблять висновок щодо відповідності цієї діяльності встановленим вимогам. Головною метою громадського контролю є усунення та попередження причин, які породжують цю невідповідність, забезпечення дотримання об'єктами контролю відповідних норм (формальних і неформальних). Завдання громадського контролю полягає в недопущенні дій контрольованих суб'єктів за межами законності й правопорядку, попередженні можливого відхилення від намічених цілей та захисті інтересів суспільства й окремих його суб'єктів у разі порушення їх законних прав та інтересів з подальшим усуненням негативних наслідків, спричинених такими діями.

Об'єктами громадського контролю є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, їх посадові особи, суб'єкти господарювання незалежно від організаційно-правових форм і форм власності.

Суб'єкти громадського контролю – всеукраїнські громадські об'єднання, їх структурні підрозділи, метою діяльності яких є організація громадського контролю в межах, визначених Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами.

Досліджуючи поняття громадського контролю, можна зазначити, що одним із його призначень є контроль за дотриманням підконтрольними об'єктами державної дисципліни.

Під державною дисципліною розуміємо точне й неухильне дотримання об'єктами громадського контролю посадових обов'язків, установлених законодавством правил поведінки, діяльності, стосунків, а також своєчасне й повне виконання ними державних завдань і зобов'язань, у тому числі й під час здійснення повноважень щодо затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього; затвердження звіту про виконання відповідного бюджету; утворення цільових фондів, прийняття рішень щодо здійснення місцевих запозичень; прийняття рішень щодо передачі коштів з відповідного місцевого бюджету тощо, тобто дотримання фінансової дисципліни.

Фінансова дисципліна – стан дотримання органами державної влади й місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання всіх форм власності, об'єднаннями громадян, посадовими особами, громадянами України та іноземними громадянами визначених законодавством і нормативно-правовими актами фінансово-правових норм. З метою дослідження стану дотримання фінансової дисципліни здійснюють фінансовий контроль.

Фінансовий контроль – це один із видів державного контролю, який здійснюють спеціально створеними для цього державними органами та службами, органами міс-

цевого самоврядування, їх територіальними представництвами, органами виконавчої влади, контрольно-ревізійними службами підприємств, установ, організацій, суб'єктами незалежного фінансового контролю від імені державної влади або самостійно згідно з їх статусом, функціями та повноваженнями з метою перевірки законності та ефективності формування, володіння й використання коштів Зведеного бюджету України, інших фінансових ресурсів, державного майна, фінансової діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та підпорядкування [6].

Таким чином, фінансовий контроль є важливим способом забезпечення законності та доцільності здійснюваної фінансової діяльності. За суб'єктами фінансовий контроль можна поділити на такі різновиди:

- контроль органів законодавчої влади й місцевого самоврядування;
- контроль Президента України;
- контроль органів виконавчої влади загальної компетенції;
- контроль органів виконавчої влади спеціальної компетенції;
- контроль фінансово-кредитних органів;
- відомчий контроль;
- громадський контроль;
- аудиторський контроль [6].

Отже, громадський (суспільний) фінансовий контроль можуть здійснювати громадські організації (партії, рухи, профспілкові організації тощо). Об'єкт контролю залежить від завдань, які перед ним постають.

Громадянський фінансовий контроль необхідний для реалізації громадянами України своїх конституційних прав і свобод у здійсненні громадського контролю за діяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, їх посадових осіб, суб'єктів господарювання незалежно від організаційно-правових форм і форм власності.

В процесі здійснення громадського фінансового контролю суб'єкти можуть брати участь у визначенні основних критеріїв життєвого рівня, прожиткового мінімуму, а також мінімальних розмірів заробітної плати, пенсій, соціальних виплат, політики ціноутворення, розробці соціальних програм, спрямованих на створення умов, які забезпечують гідне життя та вільний розвиток людини, її соціальний захист.

Отже, громадський фінансовий контроль – це комплексна цілеспрямована фінансово-правова діяльність представників громадськості, що має на меті надання об'єктивної оцінки економічній ефективності фінансово-господарських операцій, виявлення відхилень від затверджених нормативів і вжиття заходів для їх ліквідації. Такий контроль ґрунтується на відповідних нормативно-правових актах України й статутних положеннях організацій.

Механізм усвідомлення громадської думки може реалізовуватися через використання інформаційних технологій, завдяки чому можна визначити критерії оцінювання ефективності діяльності державних і місцевих органів влади; з'ясувати громадські реакції на ті чи інші соціальні, економічні та політичні процеси; здійснити зондування громадських настроїв перед упровадженням певної конструктивно-реформаторської програми тощо.

На сьогодні активно використовують інтернет-конференції, завдяки яким шляхом інтерактивного обговорення залучають широкі верстви користувачів, які мають можливість зі свого персонального комп'ютера висловити власну думку за темою конференції.

Відомі науковці в галузі державного управління наполягають на доцільності залучення громадськості до проблем місцевого самоврядування. Так, В. Мамонова наголошує на необхідності залучення до процесу управління територіальним розвитком населення та бізнесових структур, на відносинах із самоврядними структурами щодо впровадження державної регуляторної політики, механізму її реалізації шляхом оприлюднення проектів нормативно-правових актів, що забезпечує врахування публічної думки, прозорість і відкритість прийняття управлінських рішень відносно місцевого розвитку, а також на необхідності систематизації, узгодженості регуляторних актів та досягнення організаційної єдності надання адміністративних послуг [7].

Практика залучення громадськості до контролю за використанням бюджетних коштів існує в США, де ще в 1970-х рр. муніципальними органами було розроблено можливі впливові ролі для груп громадян – участь у розподілі федерального гранту. Посадові органи штату Іллінойс (США) наділяли основною владою та повноваженнями щодо ухвалення рішень жителів міста в частині розподілення доходів муніципальних бюджетів і планування його основних статей [8, с. 154].

В Україні громадський фінансовий контроль може реалізовуватися через створення громадських бюджетних рад, які можуть у межах наданих їм повноважень:

- брати участь у роботі постійної комісії міської ради з питань комунальної власності, планування бюджету, економічної політики та реформ під час формування бюджету міста;
- брати участь у розробці аналітичних матеріалів та оприлюдненні рішення про бюджет міста після його прийняття;
- брати участь у проведенні бюджетних слухань;
- здійснювати збір і попереднє опрацювання пропозицій від громадян під час розгляду проекту бюджету на наступний рік, розробляти рекомендації щодо підви-

- щення ефективності використання бюджетних коштів і подавати їх на розгляд постійної комісії міської ради з питань комунальної власності, планування бюджету, економічної політики та реформ, а також фінансового управління міської ради;
- здійснювати періодичний аналіз ефективності використання бюджетних коштів за програмами та головними розпорядниками в межах асигнувань на виконання власних повноважень органами місцевого самоврядування;
 - готувати й подавати пропозиції щодо орієнтованого плану проведення консультацій, що організовують міські ради та їх виконавчий орган із громадськістю;
 - проводити відстеження та аналіз діяльності органів місцевого самоврядування в галузі управління фінансами, реалізації бюджетних програм і використання бюджетних коштів;
 - здійснювати систематичне інформування громадськості через засоби масової інформації про результати своєї діяльності, прийняті рішення та стан їх виконання;
 - надавати експертно-аналітичну допомогу органам місцевого самоврядування [9].
- Однак на сьогодні існують певні проблеми, що перешкоджають представникам громадськості повноцінно реалізовувати надані їм права, до яких можна зарахувати:
- правовий нігілізм громадян щодо наданих їм прав із здійснення бюджетного контролю та порядку їх реалізації;
 - відсутність нормативно-правової бази, що регламентує порядок здійснення громадського контролю за використанням бюджетних коштів;
 - відсутність досвіду громадян та їх об'єднань щодо здійснення контролю за використанням коштів місцевих бюджетів;
 - обмежена кількість інформації, що оприлюднюють у засобах масової інформації, зокрема через Інтернет, стосовно офіційних даних щодо використання бюджетних коштів, несвоєчасність їх оприлюднення та складність пошукових систем;
 - інертність представників громадськості до питань фінансового забезпечення місцевого самоврядування;
 - складність і бюрократизм щодо процедури отримання інформації громадянами та їх об'єднаннями про виконання місцевих бюджетів через процедуру звернення до розпорядників бюджетних коштів [10].
- Вважаємо, що необхідно змінити підходи до аналізу громадської думки. Адже, згідно з п. 23 Постанови Кабінету Міністрів України "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики", попередній аналіз громадської думки організовує та проводить орган виконавчої влади із залученням громадської ради шляхом [11]:
- визначення потреби в аналізі громадської думки з окремого питання;

- встановлення переліку питань, з яких здійснюють аналіз громадської думки, альтернативних пропозицій щодо їх вирішення;
- встановлення строків, форм і методів аналізу громадської думки; дослідних організацій, фахівців, експертів, громадських організацій, які на конкурсній основі його проводитимуть;
- визначення ступеня репрезентативності соціальних груп населення та зацікавлених сторін, які досліджуються.

Після проведення вищевказаних заходів орган виконавчої влади, отримавши підсумкову інформацію про результати аналізу громадської думки із запропонованого питання, узагальнює їх та оприлюднює в обов'язковому порядку на офіційному веб-сайті органу виконавчої влади або в інший прийнятний спосіб [12]. Проте вважаємо, що доцільно більш широке коло питань вносити на обговорення громадськістю, особливо ті, що стосуються розробки нормативно-правових актів соціально-економічного характеру. Так, було б доцільно на офіційному веб-сайті Верховної Ради України створити форум для обговорення будь-яких законопроектів, які надходять від профільних комітетів, також можна створити форуми на офіційних веб-сайтах обласних державних адміністрацій для ознайомлення з розпорядженнями голів міських рад, для обговорення нормативних актів місцевого значення [10].

З метою забезпечення прозорості законотворчої діяльності громадського обговорення законопроектів, а також урахування вимог народних депутатів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, наукових установ і навчальних закладів щодо доступу до інформаційних ресурсів було затверджено Положення Верховної Ради України "Про веб-сайт Верховної Ради України у глобальній інформаційній мережі Інтернет" [12].

Висновки. Громадський фінансовий контроль – це комплексна цілеспрямована фінансово-правова діяльність представників громадськості, що має на меті надання об'єктивної оцінки економічній ефективності фінансово-господарських операцій, виявлення відхилень від затверджених нормативів і вжиття заходів для їх ліквідації. В процесі здійснення громадського фінансового контролю суб'єкти можуть брати участь у визначенні основних критеріїв життєвого рівня, прожиткового мінімуму, а також мінімальних розмірів заробітної плати, пенсій, соціальних виплат, політики ціноутворення, розробці соціальних програм, спрямованих на створення умов, які забезпечують гідне життя та вільний розвиток людини, її соціальний захист.

Встановлено, що в Україні існують проблеми здійснення повноцінного громадського контролю за використанням коштів місцевих бюджетів, що призводить до збіль-

шення правопорушень у сфері господарської та службової діяльності з боку посадових осіб органів місцевого самоврядування, з цієї метою вважаємо за потрібне вжити нижчеперелічені заходи, а саме:

- розробити та прийняти нормативно-правовий акт, який би регламентував процедуру здійснення громадського контролю в усіх сферах суспільного життя: соціальної, економічної, правовій та інших, яким би міг бути Закон України “Про порядок здійснення громадського контролю”. Цей Закон повинен врегулювати теоретичні основи реалізації такого контролю, узгодити всі процедурні моменти його здійснення у вигляді громадських слухань, громадських експертиз, закріпити об’єкти контролю та перелік суб’єктів із визначенням їх повноважень;
- спростити процедуру звернення громадян та їх об’єднань до розпорядників бюджетних коштів шляхом надання можливостей звернення за допомогою Інтернет через надіслання заяв (звернень) на офіційні сайти органам державної влади та місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форм власності, що зумовлює внесення змін до ст. 5 Закону України “Про звернення громадян”;
- скоротити термін надання обов’язкової відповіді на такі звернення посадових осіб з одного місяця до десяти днів, що потребує внесення змін до ст. 20 Закону України “Про звернення громадян”;
- спростити процедуру доступу громадян до публічної інформації щодо виконання місцевих бюджетів шляхом створення посилання на таку інформацію на головній сторінці офіційних сайтів обласних державних адміністрацій [10; 13].

Отже, без сутнісних змін у політичній системі важко розраховувати на ефективність взаємодії, довіру з боку ІГС та власне громадян. Пріоритетами треба вважати вдосконалення та закріплення практик системної участі ІГС у циклі формування державної політики, а також децентралізацію та делегування частини повноважень органів виконавчої влади в “третій сектор” (із запровадженням відповідних інструментів контролю за реалізацією таких повноважень).

Список використаної літератури

1. Яцкін Р. О. Особливості здійснення бюджетного контролю в Україні / Р. О. Яцкін // Право та державне управління. – 2012. – № 1. – С. 88–93. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ptdu/2012_1/files/PD12_17.pdf.
2. Конституція України : прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30 (23 липня). – Ст. 141.
3. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8E>.
5. Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади : Постанова КМУ від 4 січня 2002 р. № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/32002%D0%BF/print1330005617355960>.
6. Фінансове право України : навч. посіб. за ред. В. П. Нагребельного [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libr.org.ua/book/102/2961.html>.
7. Мамонова В. В. Теоретико-методологічні засади управління територіальним розвитком : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.04 / В. В. Мамонова ; НАДУ при Президентові України. – Київ, 2006. – 32 с.
8. Бабінова О. О. Розвиток місцевого самоврядування у контексті вдосконалення форм співпраці місцевої влади з населенням: світовий досвід / О. О. Бабінова // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 4 (5). – С. 150–156.
9. Про затвердження положення про громадську бюджетну раду : Вознесенська міська рада Миколаївської області, від 24.11.2006 р., № 197 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://aer.net.ua/public/files/vukonani_proektu/Budzhetna_rada/Polozhennia_budzhetnoi_rady.pdf.
10. Про Положення про Головне контрольно-ревізійне управління України : Указ Президента України від 28.11.2000 р. № 1265 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1265/2000/ed20110423>.
11. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Кабінет Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 1109 від 20.10.2011 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/9962010%D0%BF/print1329896557051809>.
12. Про Веб-сайт Верховної Ради України у глобальній інформаційній мережі Інтернет : положення затверджено Розпорядженням Голови Верховної Ради України від 24.05.2001 р. № 462. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/462/01%D1%80%D0%B3/print1330005617355960>.
13. Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв’язку з підготовкою та проведенням

Покатаев П. С. Общественный контроль за выполнением местных бюджетов

В статье исследованы правовые основания осуществления общественного контроля в Украине, в частности за выполнением местных бюджетов. Усовершенствовано понятие общественного финансового контроля как комплексной целенаправленной финансово-правовой деятельности представителей общественности, цель которой – предоставление объективной оценки экономической эффективности финансово-хозяйственных операций, выявление отклонений от утвержденных нормативов и принятие мер для их ликвидации.

Ключевые слова: общественный контроль, местные бюджеты, общественный финансовый контроль, доступ граждан к публичной информации, обращения граждан.

Pokatayev P. Public Control Over the Execution of Local Budgets

It's been established that an important prerequisite for public budgetary control over the use of local budgets is free access of the administrative and control authorities to information on the implementation of the local budget.

It's been defined that there are a number of regulations that provide society with the right to control this sphere, including: the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "On Information", the Law of Ukraine "On Citizens' Appeal", Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the Procedure of Internet Publication of the of Information on the Executive Power Activities", Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Ensuring Public Participation in the Formulation and Implementation of Government Policy".

The concept of public financial control has been improved as following: it's a complex straightforward financial and legal activity of the public representatives which aims to provide with the objective estimation of economic efficiency of financial and legal transactions, discovering digression from the formal regulations and standards and taking measures for their elimination.

It's been proved that public financial control is necessary for the implementation of Ukraine citizens of their constitutional rights and freedoms in the implementation of public control over the activities of state authorities, local government, enterprises, institutions and organizations, their officials and business entities irrespective of organizational-legal forms of ownership. In the process of public financial control entities may be involved in determining the basic criteria of living, the living wage and minimum wages, pensions, social benefits, pricing policies, development of social programs aimed at creating conditions for a dignified life and the free development of people, their social protection.

It's been discovered that there're problems of implementation of the full public control over local budgets in Ukraine, which leads to crime increase in the area of economic and service activities by local government officials. for this purpose Recommendations on developing measures to those problems elimination have been presented.

Key words: public control, local budgets, public financial control, citizens' access to public information, citizens' appeals.